

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Disputatio III. De Definitione, Diuisione, & Argumentatione.

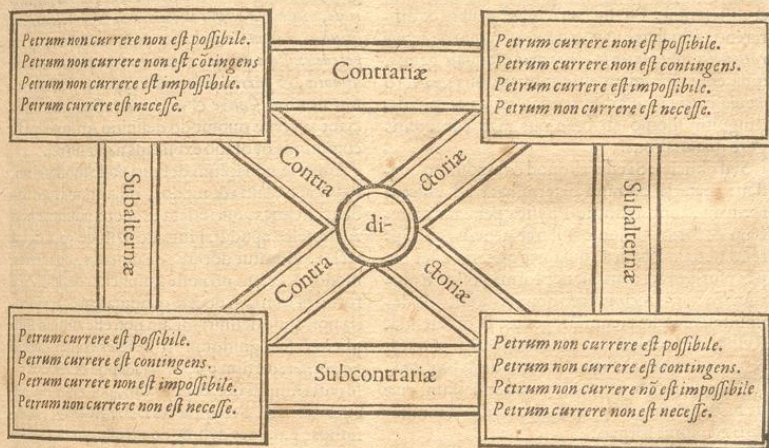
[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

fitas vel contrariè vel contradictoriè, quod etiam convenit non-modalibus. Quantum ad oppositionem modalium, nihil amplius dicendum est, quam quod suprà, scilicet, ut opponantur contradictoriè, negationem debere cadere supra modum, v. g. *neceſſe eſt te currere, non eſt neceſſe te currere*. Si enim negatio non cadat supra modum, sed supra dictum, erunt contrariæ; ut, *neceſſe eſt te mori, neceſſe eſt te non mori*: sicut in aliis propositionibus de infinitivo, v. g. *cenſeo te mortuum*, ut constituatur huius contradictoria, negatio debet cadere supra *cenſeo*, hoc modo, *non cenſeo te eſſe mortuum*: nam si *cenſeo* maneat affirmativum, etiam si postea ponatur, *non cenſeo te non eſſe mortuum*, non erit contradictoria, sed summum contraria; quia (sicut suprà dixi) inter *cenſere te mortuum*, & *cenſere te non mortuum*, datur medium, scilicet, nihil cenſere; inter *cenſere* verò, & *non cenſere* non datur. Ita similiter inter *eſſe neceſſe Petrum eſſe album*, & *eſſe neceſſe eum non eſſe album* datur medium, scilicet neque vnum neque alterum eſſe neceſſarium, ac proinde utraque propositio potest eſſe falſa: inter *eſſe* verò *neceſſe* & *non eſſe neceſſe* non datur medium, ac proinde una debet eſſe vera, alia falſa.

47 Circa æquivalentiam verò aduerte, *impoſſibile* opponi contradictoriè poſſibili, seu contingenti: quare si alteri illarum præponatur, æquialebit

ſua contradictoriæ; idem enim eſt dicere, *non eſt impoſſibile, ac poſſibile eſt*. Item, *poſſibile* & *neceſſe* eſſe modos ſubalternos inter ſe, quare nullam habent oppositionem: æquialebunt tamen ſibi inuicem per additionem negationum, ut v. g. *non eſt neceſſe te currere*, idem eſt ac *poſſibile eſt te non currere*; item, *non eſt poſſibile te non currere*, idem ſonat ac *neceſſe eſt te currere*. Hæ æquivalentiæ harum propositionum ſunt adeo clara ex modo loquendi, ut diutiùs in eis explicandiſ immorari pudeat. Quæ diximus, ſufficiant pro intelligentiâ propositionum modalium, & pro earum conuerſione: ſemel enim intellecto earum ſenſu, nullo negotio & earum æquivalentia & conuerſio intelligitur. Qui plura deſideraverit, conſulat Hurtadum Diſputat. 4. ſect. 9. ubi latè de hac re, quam in figurâ ſubſequenti omnino explicatam habetis.

Diſtiones autem aliquæ, id eſt, *edemuli*, *puream*, &c. quæ à Summuliftis ad declarationem harum ſunt fictæ, obumbrant magis quam illuminant, & difficilioreſ ſunt ipſæ diſtiones, quam propositiones pro quibus declarandiſ ſumuntur, ſicut ſuprà dixi de terminibus pro conuerſionibus propositionum: hæc enim omnia conficta ab hiſ, qui annum integrum in ſolis Summulifticis nugis tranſigere decrevere, nec cum magnâ, ne dicam villâ, vilitate.

DISPUTATIO TERTIA.

De Definitione, Diuiſione, & Argumentatione.

Modus ſciendi, qui eſt genus ad definitionem, diuiſionem, & argumentationem, deſinitur eſſe *oratio ignoti ma-niſteſtatiua*. Quia enim obiectum per orationem explicatur, illa dicitur *ignoti ma-niſteſtatiua*, ideoque & modus ſciendi. Obſerua, ad rationem modi ſciendi non requiri, ut actu aliquid ma-niſteſtetur audientibus: nam hæc definitio, *animal rationale*, etiam prolata coram ruſtico, eſt oratio ignoti ma-niſteſtatiua, quia habet aptitudinem ut ma-niſteſtetur Philoſopho eſſentiam ho-

minis, etiamſi eam non ma-niſteſtetur ruſtico; in definitionibus autem, (ut in ſimili diximus de terminis) non tam requiritur actus, quam aptitudo.

Obiicies: Conceptus internus, quo quis concipit *hominem eſſe animal rationale*, eſt modus ſciendi, & tamen non eſt oratio, quia oratio includit voces; ergo non eſt de ratione modi ſciendi, eſſe orationem. Reſpondeo, orationem in hac definitione accipi prout abſtrahit ab oratione mentali & externâ, imò magis propriè accipitur pro internâ, quæ ſola eſt verè modus ſciendi.

SECTIO PRIMA.

De Definitione.

INSERVATA essentia modi sciendi in communi, iam ad definitionem, quæ est eius species, descendamus. *Definitio est oratio explicans naturam rei.* Est duplex, alia *nomini*, alia *rei*. Definitio nominis est oratio explicans significationem nominis. ut si dicas, *homo est vox significativa animalis rationalis*. Definitio rei est oratio manifestans ipsum rei naturam. Hæc rursus est duplex, alia *essentialis*, explicans naturam rei per prædicata ipsi rei essentialia, ut, *homo est animal rationale*: alia est *descriptiva*, explicans naturam rei per accidentia illi propria, ut, *homo est animal bipes, rectum, &c.* Definitio essentialis est duplex, alia *Physica*, explicans rem per partes Physicas, ut, *homo est compositum ex anima & corpore*: alia *Metaphysica*, explicans rem per partes Metaphysicas, ut, *homo est animal rationale*. Pro quo adverte, eas dici partes Metaphysicas, quæ a parte rei non sunt distinctæ inter se, considerantur tamen à nostro intellectu, ac si verè essent distinctæ, & vniuntur inter se ad constituendum totum, quarum una dicitur *genus*, quia est communis pluribus; alia dicitur *differentia*, quia per eam res distinguitur ab omni alio.

Metaphysica definitio debet constare genere & differentiâ: Physica verò quasi genere & differentiâ Physicis, ut v. g. *homo est corpus & anima rationalis unita inter se*. *Corpus* est quasi genus, quia convenit etiam aliis animantibus; *anima rationalis* est differentia, quia per eam distinguitur homo ab omnibus aliis compositis purè materialibus.

Sed obiicies: Si esset aliquod compositum constans materiâ omnino determinatâ ad unicam formam, tunc definitio Physica per eam materiam & formam non constaret genere & differentiâ etiam Physicâ, quia nec materia esset capax plurium formarum, nec forma posset in pluribus materiis recipi: ergo non est de essentia definitionis Physicæ, constare genere & differentiâ. Respondeo, objectionem convincere intentum, Summularum verò solum locutos de definitionibus Physicis compositorum substantialium, quæ de facto dantur, & in quibus materia est indifferens ad plures formas.

Hic posset aliquis obicere: Quandoquidem definitio est oratio explicans naturam rei, & de essentia hominis v. g. non minus sint genera superiora, *ens*, *substantia*, *corpus*, &c. quàm ratio *animalis*, quæ constituit genus ultimum; cur in definitione non debent poni omnia genera? vel cur magis genus immediatum, quàm aliud ex remotis? ego ad hoc ultimum, cur debeat magis poni ultimum genus, facile respondeo; quia si aliud ex remotis poneretur, & non ultimum, sæpè fieret definitio etiam communis aliis à definito. v. g. si hominem definiat, *est substantia realis rationalis*, hoc convenit etiam Angelo, imò & Deo: si autem dicas, *est animal rationale*, iam solum hominem explicas. Idem est in omnibus rebus quæ sub diversis immediatis generibus haberent aliquid differentiale prædicatum, quod & in aliis, sub diverso tamen genere, contineretur.

Ad primam verò interrogationem posset forte

aliquis dicere, sufficere ultimum genus, quia in eo cetera includuntur. Sed contra, quia hoc modo sufficeret sola differentia in concreto, v. g. *hominibile*, in eâ enim omnia prædicata superiora includuntur, ipsum etiam immediatum genus. Ratione verò impugnatur: quia definitio est declaratio essentia; ad hoc autem non sufficit, si dicat omnia quæ sunt in essentia, si ea dicit confusè. Tam confusè autem *animal* dicit omnia prædicamenta superiora, quàm homo dicat ipsum *animal*, & *rationalis*; ergo sicut *homo* non est conceptus declarans & definiens, ita nec *animal*, quod ponitur loco generis. Propter hoc argumentum putarem, definitionem, prout communiter traditur, non perfectè declarare quid sit res; relinquit enim multa illius prædicata, omnia scilicet superiora genera, occultas: ceterum non propterea non esse dicendâ definitionem; quia licet nō omnino perfectè, tamen valdè declarat naturam rei. & hanc orationem, sive declaratam per genus ultimum & differentiam, vocarunt Philosophi definitionem. Vocanda est ergo etiam à nobis, licet possibilis sit alia oratio multò magis idem declarans, scilicet ea quæ omnia genera explicitè manifestè diceret, quæ fortè posset vocari definitio clarior: vel etiam, si vis, potes illi aliud nomen dare. Fortè autem ideò de hac non sunt locuti Philosophi, quia faceret orationem nimis longam, ut si v. g. de homine diceret, *est ens substantiale, vivens, mixtum ex spirituali & materiali, sensitivum, rationale*. vel aliter adhuc clariùs, *est res potens existere per se, impenetrabilis parum cum re quantâ, & partim penetrabilis, potens se ab intrinseco movere, sentire & discurre*. Sed hæc sufficiant, ut scias quomodo definitio Aristotelica & communis sit oratio explicans naturam rei.

Aduerte, non solum definiti posse substantiam, sed & accidentia & modos, quia omnia hæc habent essentias, quæ etiam explicari possunt: licet Aristoteles apud P. Hurtado Disput. 50. Logica sect. 2. videatur docere, quantitates, qualitates, modos, & cetera, nō posse simpliciter definiri. Sed fortè ibi non tam docet, quantitatem & accidentia non posse definiri, quàm non esse aliquid simpliciter. Sed quidquid Aristoteles voluerit per *res simpliciter*, certum est, & accidentia & modos esse entia simpliciter, & absolute, posset quæ simpliciter definiri. Sed quid de Deo? Aduerte, nonnullos, putantes definitionem esse quæ terminos præscribit rei, dixisse, Deum non posse definiti: quod benè impugnat Hurtado supra; quia definitio non aliter præscribit terminos rei, quàm quia est proprius & quidditativus rei conceptus. Licet autem in viâ eum conceptum de Deo habere non possumus, Beati tamen illum habent in celo. Addo ego Primò, fortè etiam in viâ tam non posse definiri substantiam hominis, quàm Deum: illam enim in se ipsâ non videmus, sed abstractivè eam ex operationibus definimus, quo modo etiam Deum definire possumus, *est ens à se infinitum, omnium creaturarum principium*. cur hæc non erit tam propria definitio Dei, sicut *animal rationale* est definitio hominis? Addo Secundò, etiam si definitio (ut Aduersarij dicebant) præscriberet terminum suo definito, adhuc tamen posset dari definitionem de Deo: quia licet in se Deus sit infinitus, cognitio tamen ita potest totum illud cognoscere, ut iam nihil ampliùs in Deo

Deo restet cognoscendum, & minimum hoc ipse Deus seipsum cognoscendo praeat, & à Beatis diuinitus praestari posse, cognitis omnibus quae sunt formaliter & eminenter in Deo, dicam, Deo duce, in Theologia cum multis aliis, & in libris de Anima Disput. vi. sect. 9.

Sed obicitur, Deus non habet supra se genus, quia ratio *entis* non est genus ad Deum & creaturas, ergo non potest definiri. Respondeo, falsum esse antecedens, de quo Disput. ii. Logica, à num. 13. Deinde & consequentia est mala; quia definitio non requirit propriè genus, sed praedicatum aliquod, quod fiat superius siue vniuocè, siue analogicè: imò adhuc neque hoc requiritur, quia ens potest definiri, & non habet supra se praedicatum nec vniuocum, nec analogicum, sed purè æquiuocum, commune scilicet enti & Chimeræ, saltem ex modo concipiendi, licet non ex parte obiecti. Vnde rectè definitur, *ens est id quod potest existere*. vbi à id habet quasi rationem generis. Si autem roges, an rursum illud id possit definiri; Respondeo, non amplius posse: debemus enim tandem venire ad vnum conceptum ex se clarum, qui amplius non possit per duos alios explicari.

6 Rogabis, An genus possit definiri. Valdè videtur recentiores aliqui hære in hac quaestione, quæ, explicatis terminis, nulla est: possumus enim dubitare, an istud praedicatum *animal*, propter prædictum ratione nostrâ à rationali, possit definiri; & in hoc sensu quis poterit id negare: tam enim animal prædictum à rationali potest definiri, quàm homo prædictus à Petro vel Paulo; diciturque *animal est vniuersum sensibile*, etiam si tunc animal non definiatur secundum totum quod habet à parte rei; sicut nec quando definitur homo, definiuntur indiuiduationes quas habet à parte rei, quod non benè notarunt hi Auctores. Possumus præterea dubitare, an genus secundum id quod dicitur ex parte obiecti, possit definiri. Dicam infra, genus ex parte obiecti dicere omnes species animalium: tunc autem, fateor, genus vti sic non posse vnicâ definitione definiri, quia omnes animalis species diuersae non possunt sub vnicâ definitione declarari; sed tot debent tradi, quot sunt species. Denique potest sumi ipsemet conceptus genericus animalis: ille autem est pars definitionis respectu inferiorum (si enim addatur *rationalis*, definit hominem; si verò *hominibile*, equum, & cetera,) respectu verò viuientis est species & definitum saltem Metaphysicè, iuxta paulò antè dicta.

7 Indiuidua autem, scilicet, *Petrus, Paulus*, in rigore possunt definiri, imò per conceptus distinctos hæc sola sunt definibilia, quia hæc sola dantur à parte rei; sed in ordine ad scientiam non dicuntur definibilia, quia in hac vitâ de indiuiduis non habemus scientias.

Definitionis proprietates tres sunt: Prima, vt fit clarior definito, aliàs non posset rem manifestare. Secunda, vt definitum & definitio conuertantur, & ab vno ad aliud valeat consequentia, vt, *est homo, ergo animal rationale*; & è contrario, *est animal rationale, ergo homo*. Cuius ea ratio est; quia obiectum definitionis & definiti debet esse omnino idem, magis aut minus explicatum: quare ab vno ad aliud mutua debet esse consequentia. Vbi obserua, frequenter multos impin-

gere, dum audientes definitionem aliquam, & aduertentes, per eam ex parte obiecti idem significari ac per definitum, dicunt eam esse vitiosam, quia explicat idem per idem. Hic est valdè crassus error: quia, si definitio non explicaret idem quod significat definitum, iam non esset definitio illius, sed alterius illius quod significaret: tunc ergo solum vitiosa est explicatio eiusdem per idem, non quando ex parte obiecti idem dicitur, sed quando dicitur conceptibus æquè claris, imò & eisdem solâ voce diuersis: debet enim definitio clarior esse suo definito, vt sæpè hic repetitum est. Tertia, ne fit superflua nec diminuta, id est, neque habeat aliquid otiosum, neque aliquid illi desit ad explicandam rei naturam.

Hic solet disputari, vtrum definitio mentalis consistat in apprehensione, an in iudicio: id est, an in actu, quo apprehendo animalitatem & rationalitatem, antequam eam prædicem de homine; an verò in ipso iudicio, quo affirmo hominem habere animalitatem & rationalitatem. Ratio dubitandi est; quia ex vnâ parte sola apprehensio potest esse composita ex genere & differentia (nam iudicium in communiore sententia est indiuisibile) ergo sola apprehensio potest esse definitio: ex aliâ verò parte solum iudicium videtur esse ignoti manifestatiuum; quia, dum non affirmatur vel negatur aliquid de aliquo, quod per solum iudicium fit, non videtur esse manifestatio rei; ergo solum iudicium est definitio.

Difficultas hæc tantum est de nomine, & facile potest defendi, vtrumque actum esse definitionem, propter dicta: ad argumenta verò, quatenus nobis videntur repugnare, facilius etiam respondetur. Ad Primum dico, etiam si iudicium sit indiuisibile (de quo alibi) constare tamen genere virtualiter, & differentia, quatenus explicitè cognoscit praedicatum commune, quod est genus; & differentiale, quod est differentia; neque ad rationem definitionis requiritur, vt ipsa formaliter componatur genere & differentia, sed vt ab ipsâ explicetur genus & differentia; quod fieri optimè potest, etiam si iudicium sit indiuisibile. Imò hoc vltimum necessariò ab omnibus concedi debet: licet enim concedantur duo actus, quorum vnus repræsentet animal, alter verò rationalis; non tamen actus ipsi sunt genus & differentia: neque enim homo componitur actu ipso, quo dico *animal*, aut quo dico *rationalis*. Ergo definitio non aliter constat genere & differentia, quàm explicando; ergo si id præstat per actum indiuisibilem æquè ac per actum diuisibilem, æquè vnus ac alter erit definitio.

Ad secundum argumentum pro alterâ parte respondetur, ad rationem definitionis solum requiri, esse cognitionem clariorem rei, siue sit actu affirmatiua, siue solum virtute, quatenus determinat ad affirmationem illius cognitionis clarioris de suo subiecto postea præstandam per iudicium. Falsum autem est, siue affirmatione actuali non posse esse clariorem propositionem obiecti, vt patet in sensuum cognitione, vbi siue vllâ affirmatione est clarior propositio, & ignoti manifestatio.

Iam hic posset esse difficultas, quomodo ille conceptus, quo dico *homo*, & vocatur definitum, (quandoquidem distinguit hominem à quolibet

alio, qui non est *homo*, non sit etiam cognitio clara hominis; & quo differat à definitionis conceptu. Difficultas obuia omnibus, sicut & solutio, scilicet, in conceptu *hominis* concipi præcisè hominem, in ordine ad hæc accidentia externa, formam corporis, faciei, manuum, &c. in definitione verò cognosci in ordine ad connotata propriissima illius, scilicet ad sensationem & discursum, & non solum cognosci connotata, sed & ex illis virtutem ipsam discurrendi & sentiendi; quod non cognoscitur, quando dicitur *homo*, tunc enim solum apprehenditur forma hæc exterior. Idem est de aliis animantibus, & rebus omnibus, quæ antequam definiantur, apprehenduntur quidem conceptu aliquo proprio, sed valde imperfecto. Proprio dico, quia distinguuntur ab omni eo quod non est ipsa, aliàs non possent definiri.

SECTIO II.

De Diuisione.

DIVISIO est oratio, totum in suas partes distribuens, vt, *hominis alia pars est corpus, alia anima*. Homo, qui diuiditur, dicitur diuisum; partes verò diuidentes, dicuntur membra diuidentia. Diuisio est duplex, sicut & definitio; alia nominis, alia rei. Nominis, vt, *significatum canis alius est piscis marinus, aliud animal latrabile*. Diuisio rei est, quæ distribuit rem in suas partes, vt patet in diuisione posita hominis. Diuisio rei alia est *physica*, id est in partes physicas, vt hominis in corpus & animam; alia *metaphysica*, id est in partes metaphysicas, vt hominis in animal & rationale. Vtraque hæc diuisio dicitur *actualis*, quia diuidit totum in partes quibus actu constat. Alia est diuisio *potentialis*, quæ diuiditur totum in partes quas actu non habet, sed potest habere, vt, *animal aliud est rationale, aliud irrationale*. Hæc diuisio dicitur *generis in species*, quæ vocantur partes solum potentialiter, quia genus in suo conceptu non eas dicit actu, sed aptitudine; potest enim illas habere, quod non contingit in partibus actualibus: homo enim non solum potest habere animam & corpus, sed sine illis actu existentibus non potest concipi homo actu existens, ideò debet eas actualiter habere.

Aduerte, cum diuisio sit partitio rei in partes quibus componitur, pro multiplicitate partium, multiplices etiam esse posse diuisiones. Quia ergo alia partes sunt integrantes, vt manus, pes, brachium, respectu animalis; hæc & illa aquæ gutta respectu totius aquæ; ideò diuisio in has partes dicitur *integralis*. Deinde, quia totum aliquando est accidentale, id est ex substantiâ & accidenti, vt album, nigrum; ideò diuisio in has partes dicitur *accidentalis*, vt, *albi alia pars est subiectum, alia albedo*. Item datur diuisio *subiecti in accidentia*, vt, *homo alius est albus, alius niger*. Item *accidentis in subiecto*, vt, *album aliud est papyrus, aliud homo, aliud cygnus, &c.* Item diuisio *accidentis in alia accidentia in concreto*, vt, *album aliud est dulce, aliud amarum, aliud frigidum, &c.*

Harum diuisionum leges tres sunt. Prima, ne habeat multa membra diuidentia, vitandæ confusionis causâ. Secunda, ne vnum membrum in alio includatur: quare hæc diuisio non est bona,

animal aliud est rationale, aliud homo, quia *homo* includit *rationale*. Tertia, vt membra diuidentia adæquent diuisum: quare hæc non est bona, *hominis alia pars est anima, alia visio*, quia præter has est etiam alia pars, *corpus* scilicet.

Modi argumentandi in diuisione quatuor assignantur communiter. Primus est, vt cui absolute conueniat aliquod membrum diuidentis, absolute conueniat diuisum, vt, *est animal, ergo viuens*; quia animal est membrum diuidentis viuens vt sic. Hic modus argumentandi non est absolute verus in omni diuisione: nam in diuisione physica non valet ab vno membro diuidente ad diuisum, v. g. *est anima rationalis, ergo homo*, non valet: item neque valet, *est albedo, ergo & album*. Tantum ergo intelligendus est ille modus argumentandi in diuisione metaphysica totius potentialis in inferiora: bene enim valet ab inferiori ad superius, *est homo, ergo animal; est equus, ergo animal*. Secundus modus argumentandi est à negatione diuisi ad negationem omnium partium diuidentium, vt, *non est animal, ergo neque rationale, neque irrationale*. Hic tamen modus argumentandi solum est intelligendus in diuisione totius potentialis; nam in aliis diuisionibus non valet: neque enim est bona consequentia, *non est homo, ergo neque anima rationalis*. sicut enim è contrario paulò antè dixi, non valet, *est anima, ergo est homo*; ita nec valet, *non est anima, ergo non est homo*. Tertius modus argumentandi communis omnibus diuisionibus est, vt cui conuenit ratio totius, conueniat aliquod ex membris diuidentibus, vel disunctiue, si totum fuerit potentiale; vel collectiue, si fuerit totum actuale. v. g. *est animal, ergo vel homo vel equus*, digne vtrumque potest de illo affirmari. At verò si dicas, *est homo, debet affirmari collectiue, ergo est anima & corpus unita in se*. Vel è contrario etiam à negatione omnium partium valet consequentia ad negationem diuisi, v. g. *non est rationale neque irrationale, ergo non est animal*: item, *non est anima nec corpus unita in se, ergo neque homo*. Ratio est, quia totum non distinguitur ab omnibus suis partibus collectiue sumptis, quare à negatione earum bene valet consequentia ad negationem totius, & ab affirmatione illarum ad affirmationem totius. Quartus modus argumentandi est, vt de quo affirmatur vnum membrum diuidentis, negetur aliud, v. g. *est animal rationale, ergo non est irrationale; est anima, ergo non est corpus*. Hic modus argumentandi non videtur habere locum in diuisione totius metaphysici in partes: neque enim verè dicitur, *est animal, ergo non est rationale*, aut è contrario, *est rationale, ergo non est animal*. Tamen, si res bene consideretur, locum habet etiam hæc regula, quia eo modo quo *animal & rationale* sunt partes hominis, id est metaphysicè, eo modo vna non est altera, & bene valet metaphysicè, seu ratione nostrâ, *animalitas non est rationalitas*, nec è contrario.

Rogabis, an diuisio à definitione distinguatur. Ratio dubitandi est, quia idem est dicere, *hominem esse animal rationale*, quæ est definitio hominis; ac dicere, *hominis alia pars est animal, alia rationale* quæ est diuisio essentialis hominis: item idem est dicere, *hominem componi ex animâ & corpore & visione*, quæ est eius definitio physica; ac dicere, *hominis aliam partem esse corpus, aliam animam*,

De Definitione, Diuisione, & Argumentatione. SECTIO II. 31

nam, quæ est eius diuifio physica. Respondent nonnulli, definitionem à diuisione distingui: quia licet idem cognoscatur per utramque, definitio tamen coniungit partes, quas separat diuifio, quod fit per illam particulam, *alia pars est animal, alia rationale*.

13 Contra hanc doctrinam benè insurgit Hurta-
do Disputat. 10. Logices §. 36. eam ego sic im-
pugno: rogo enim, in quo consistat illa separatio
partium, quæ fit per diuisionem, & non per de-
finitionem. Neque enim consistit in eo quòd
cognoscatur vna pars sine alià; utramque enim
simul cognoscimus, quando diuidimus totum:
neque consistit in eo quòd cognoscatur vna vt di-
stineta ab alià, quia hoc etiam cognoscitur per
definitionem. Nec video, quid aliud esse possit
ea separatio per intellectum quæ in diuisione re-
peritur, quam cognitio explicita vtriusque par-
tis; quæ ideo dicitur diuifio, quia non confundit
vnam cum alià: at hæc cognitio explicita vtrius-
que partis est etiam definitio, ergo diuifio & de-
finitio non distinguuntur.

Circa diuisionem verò totius potentialis ad-
dendum est, si ea comparetur cum toto diuifio,
non esse definitionem illius; neque enim *animal*
definitur per *rationale & irrationale*, quæ sunt
membra diuidentia animalis: si verò illa diuifio
comparetur cum speciebus animalis, dicendum
est, eam esse definitionem earum specierum, v.g.
hominis & bruti. Ratio est: quia cum ex parte
subiecti cognoscatur clarè ratio generica quæ di-
uiditur, & ex alià parte in membris diuidentibus
cognoscatur clarè differentia specierum, ibi da-
tur definitio earum per genus & differentiam
clarè cognitam. Quòd si membra diuidentia to-
tius potentialis sint non differentia, sed species
còfusè cognitæ; vt v.g. *animal aliud est homo, aliud
equus*, dicendum est, eam diuisionem non esse
definitionem, neque animalis, nec hominis, aut
equi, quia neque *animal* definitur per *hominem*
aut *equum*, neque *homo* per *hominem*: cuius ea est
ratio, quia definitio (vt diximus) debet explicare
genus & differentiam; per *equum* autem & per
hominem non explicatur differentia hominis & leo-
nis, sed per *rationale & irrationale*.

14 Sed obieciat, Si diuifio & definitio idem sunt,
vt quid assignantur tres modi sciendi, *definitio*,
diuifio, & *argumentatio*, cum non sint nisi duo tan-
tum, definitio scilicet & argumentatio? Respon-
deo, diuisionem à definitione distingui saltem
respectu totius potentialis, vt proximè ostendi.
Cum autem in scientiis sapissimè tradantur di-
uisiones totius potentialis, seu generum in spe-
cies, quæ diuisiones comparatæ cum genere, non
sunt definitiones, necessum fuit absolute, distin-
guere diuisionem à definitione; quia per defini-
tionem non posset genus diuidi in species, vt fit
per diuisionem. Et hoc sufficiens fuit fundamen-
tum, ad distinguendos tres modos sciendi.

Verum quia sub genere, *animalis* v. g. duo
sunt, & *homo* & *equus*, quæ dicuntur species; &
rationale & *hinnibile*, quæ sunt differentia; du-
bium est an *animal* diuidatur in species, an in dif-
ferentias. Docent aliqui, in solas species, eò quòd
differentia non sint partes generis; partes enim
generis sunt potestatiuæ, id est, sunt partes de
quibus prædicari potest genus: hoc autem non
prædicatur directè de differentia, sed de specie;

neque enim rectè dicitur, *rationale est animal*, sed
homo est animal. Ego tamen puto, tam species
quàm differentias esse partes potestatiuas, in quas
potest diuidi genus. Et ostendo id euidenter; nam
non solum rectè dicitur, *animal aliud est equus*,
aliud homo, sed etiam, *aliud est rationale, aliud hin-
nibile*: imò hæc diuifio est adhuc directior quàm
prima, & non est in partes actuales, quia *animal*
non componitur ex *rationali* & *hinnibili*, ergo est
in partes potestatiuas. Et ratio est euidentis, quia
animal non solum est aliquid superius ad *homi-
nem* & *equum*, sed etiam ad *rationale* & *irrationale*.
Ratio autem aduersariorum nihil probat; quia
ad diuisionem non requiritur, vt res diuisa præ-
dicetur de membris, sed vt membra diuidentia
de diuifio, hoc modo, *animal aliud est rationale*,
aliud est hinnibile. Quòd verò etiam species sint
membra, patet; quia etiam rectè dicitur, *animal
aliud est homo, aliud equus*, vel si aliter velis diui-
dere animal, *aliud est animal rationale, aliud ir-
rationale*.

Dices adhuc, Diuifio generis in species est cla-
rior, quàm ipse conceptus genericus, alioquin
ea diuifio non esset modus sciendi; ergo conce-
ptus diuidens debet includere genus ipsum, &
simul differentiam, alioquin non esset clarior no-
titia illius. Sed respondeo facilè, eo ipso quòd
ex parte subiecti ponitur conceptus genericus,
non esse necessum, ad habendam de illo clario-
rem notitiam, vt ipse conceptus genericus repe-
tatur in diuisione; sed sufficit si addatur conce-
ptus ipse differentia, modo à me explicato: tam
clarè enim cognoscitur animal, si dicam, *aliud
est rationale, aliud hinnibile*, quàm si dicam, *ani-
mal aliud est animal rationale, aliud est animal
hinnibile*, neque ea repetitio animalis est neces-
saria.

Vrgebis fortè adhuc, *rationale* non esse pro-
priè differentiam, sed concretum ex differentia
& ex subiecto; in hoc autem concretum fortè fa-
teberis posse diuidi genus immediatè, differen-
tias autem propriè esse *rationalitatem*, in quam
non potest diuidi *animal*, quia non potest dici,
animal aliud est rationalitas, aliud hinnibilitas. Sed
contra Primò, quia etiam *rationale* est differen-
tia, alioquin animal rationale non esset definitum
constans genere & differentia. Contra Secundò,
quia in hoc sensu, sicut non potest dici, *animal
aliud est rationalitas*, ita nec de specie in abstracto
potest prædicari animal, hoc modo, *humanitas est
animal*, vel, *animal aliud est animalitas rationalis*.
Constet ergo, differentiam debere sumi in con-
creto; vt sic autem, iam constat esse partem diui-
sionis generis, quæ rectè de illo prædicari potest,
non minus quàm species ipsæ.

SECTIO III.

De Argumentatione, & eius
speciebus.

ARGUMENTATIO est oratio, in quâ vnum ex
aliis infertur, vt, *Omnis homo est animal, Pe-
trus est homo, ergo Petrus est animal*. Ecce *Petrus
est animal* sequitur ex eo, quòd *omnis homo est ani-
mal*, & *Petrus est homo*. Argumentatio dicit in
recto tam consequens illatum, quàm anteces-
dens

dens ex quo inferitur . de quo redibit sermo in Logica Disputat. xiv.

- 16 Hæc argumentatio est multiplex: alia *Syllogismus*, qui constat tribus propositionibus, primâ pro maiori, secundâ pro minori, terciâ pro consequente: & hæc est perfectissima argumentatio, ad quam omnes aliæ argumentationum species, ut vim habeant, reduci debent; de quo fulius infra. Secunda argumentationis species est *Enthymema*, quod dicitur syllogismus truncatus, quia loco antecedentis solum habet vnicam propositionem, ut v.g. *Petrus est animal, ergo vivens*. Tertia est *Inductio*, quæ ex particularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale argumentando progreditur, ut, *hic & ille ignis calefacit, ergo omnis ignis calefacit*. Quarta est *Exemplum*, quo ab vno vel duobus singularibus ad aliud singulare argumentatur, ut, *Petrus v.g. æger & debilis ieiunet, ergo & tu robustus & potens viribus poteris ieiunare*. Quinta est *Dilemma*, seu argumentum cornutum, quo complecteris duas partes, quibus omnino præcluditur fuga respondentis: in quamcumque enim partem incidat, argumento feritur, ut v.g. intendens quis redarguere seruum inobedientia vel negligentia, sic ait: *vel percepisti quæ dixi, vel non: si percepisti, quare non executus es? si non percepisti, quare non interrogasti?* Hi tres modi argumentandi vltimi non sunt condistincti ab Enthymemate & Syllogismo: Exemplum enim & Inductio aliquando sunt Enthymema, aliquando Syllogismus. Dilemma item fit per duplex Enthymema; quare diuisio illa argumentationis in hæc tria membra, non est immediata.

Pro formæ syllogisticæ intelligentiâ aduerte Primò, ad bonam argumentationem non sufficere, vtramque propositionem esse veram; sed vterius requiri, vnam ex aliâ vel ex aliis sequi; quare hæc non est bona argumentatio, *omnis homo est animal, omnis leo est rugibilis, ergo omnis equus est hinnibilis*; quia, licet omnes tres propositiones sint veræ, non tamen vltima ex duabus primis sequitur, sed inter se sunt omnino disparatæ; debent ergo primæ propositiones continere in se consequens. Ut autem cognoscatur, quando præmissæ conclusionem contineant, aduerte Secundò, omnem formam syllogisticam inniti principio illo certo & communi, *quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, id est, quando duo aliqua, v.g. intellectus & voluntas, identificantur cum aliâ re, scilicet cum *animâ*, eo ipso debere identificari etiam inter se. In syllogismo ergo, quæ inferuntur vnita inter se in consequenti, debent in antecedenti vniri cum aliquo tertio: v.g. contendendo ego *Petrum vniri cum aliquo animali*: ut id probem, assumere debeo pro medio rem aliquam, cum quâ vniantur *Petrus & animal*, nempe *homo*, & ex eo quod *Petrus & animal* vniantur cum homine, infero etiam vniri inter se, hoc modo, *omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal*: ecce in præmissis vniantur *Petrus & animal* cum homine, in maiori *animal* cum homine, in minori *Petrus* cum homine, & hinc infero in consequenti, *Petrus est animal*, vnita inter se, quia in præmissis eas vniri vni tertio, scilicet homini. Hinc colliges, medium illud, cum quo vniantur subiectum & prædicatum conclusionis, debere repeti in vtraque præmissâ, vel in vtraque pro prædicato, vel in vtraque pro subiecto, vel

in vnâ pro subiecto, & in aliâ pro prædicato; alios verò duos terminos, cum quibus coniungitur medium, non debere repeti in præmissis, sed in illis semel poni vnum in primâ propositione, alium in secundâ; in consequenti verò vtrumque debet repeti. Et hinc patet, argumentum constans quatuor terminis, esse viciosum omnino, sicut & constans minis quàm tribus, v.g. *omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Ioannes est animal*, non valet consequentia, quia hic syllogismus habet quatuor terminos, scilicet *Petrus, Ioannes, animal, homo*: & ratio est, quia quando sunt quatuor termini, non possunt vniri cum medio, illi duo qui vniantur postea in conclusione inter se.

SECTIO IV.

Aliqua corollaria ex dictis.

PRIMUM sit, ex vtro numquam sequi falsum: 18 quia cum nequeat vera esse connexio duarum rerum cum medio, quin etiam vera sit earum connexio inter se; inde est, ut ex præmissis omnino veris, nequeat sequi consequens falsum. Et hinc ortum traxit quod communiter dicitur, scilicet, *non posse quem necessitari ad assentiendum falso, ex eo quod assentiatur vero*.

Secundo sequitur, aliquando ex falso inferri verum, ut v.g. *omnis lapis est animal, omnis homo est lapis, ergo omnis homo est animal*, vtraque præmissa est falsa, & tamen consequens verum, & consequentia bona, quia licet identitas hominis & animalis cum lapide falsa sit, tamen semel eâ admisâ, necessariò debet admitti identitas hominis cum animali, quæ vera est, & ut vidimus, ex falso sequitur principio. An autem in mente dari possit talis illatio, dicam Disputatione xv. Logicae num. 54.

Tertio ex dictis sequitur, ex puris negatiuis nihil posse sequi. Ut v.g. *homo non currit, equus non est homo, ergo equus non currit*, non valet consequentia: ratio est, quia sicut ad vnienda aliqua duo in consequenti, debent vniri cum aliquo tertio in antecedenti, ita ad negandum aliquid de aliquo, v.g. cursum de equo, debet ille cursum negari de aliquo quod sit idem cum equo, ac proinde, ut inferatur consequens negatiuum, debent assumi pro præmissis duæ propositiones, in quarum vnâ negetur prædicatum illud de aliquo tertio, & in aliâ affirmetur identitas subiecti cum illo tertio, ut hinc inferatur negatio illius prædicati de illo subiecto, ex eo quod negatum fuerit de alio tertio identificato cum subiecto. Et ob hanc rationem ex alterâ negatiuâ & alterâ affirmatiuâ infertur semper consequens negatiuum; ex duabus verò affirmatiuis solum sequitur conclusio affirmatiua; quia ex affirmatione identitatis duarum rerum cum alio tertio, solum potest sequi affirmatio earum inter se.

Quartò ex dictis sequitur, ex puris particularibus nihil inferri. V.g. *aliquis homo currit, aliquis homo est albus, ergo aliquod album currit*, non valet consequentia: ratio est clara, quia cum terminus particularis sit indifferens ut supponatur pro hoc indiuiduo, vel pro illo, potest in vnâ propositione supponi pro vno, & in aliâ pro alio, ac proinde erunt quatuor termini; unde non mirum, si syllogismus nihil concludat, quia non re-
petitur

petitur idem medium, sed diuersum. Adde verò, si terminus ille particularis ab aliquo signo determinetur, vt supponatur pro eodem in maiori, & in minori, rectè concludet syllogismus, quia non erunt in illo nisi tres termini, vt v. g. *aliquis homo currit, & hic aliquis est albus, ergo aliquis albus currit*, rectè valet consequentia. Et ob eandem rationem ex purè singularibus rectè potest concludi, vt v. g. *Petrus currit, Petrus est homo, ergo homo currit*. disparitas est, quia singularis terminus semper supponitur pro eodem, particularis verò non.

Quintò sequitur, ex præmissis vniuersalibus sequi conclusionem vniuersalem, v. g. *omnis homo currit, omne animal rationale est homo, ergo omne animal rationale currit*: Ratio est, quia in præmissis affirmatur identitas duarum rerum vniuersalium cum aliquo tertio, vnde in consequenti debet inferri earum rerum vniuersalium identitas inter se: ex purè vero singularibus, vel ex mixtâ ex vniuersali & singulari, semper debet inferri conclusio singularis, item ex vniuersali & particulari semper debet inferri conclusio particularis, vt v. g. *omnis homo currit, aliquis homo est albus, ergo aliquod albus currit*, est euidentis consequentia, particularis tamen, vt pater.

Hic aduerte, nonnullos vim totam syllogisticam reducere non ad hoc principium, *qua sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se*; sed ad duo illa, *dici de omni & dici de nullo*, id est, quod affirmatur de omni homine, affirmatur de hoc & illo. Ceterum hi Auctores vel debent recurrere ad nostrum principium, vel ex his nihil concludunt. Quid enim mea interest, omnem hominem currere, vt probem Petrum currere, si non probo Petrum esse hominem, & consequenter si non coniungo cum homine, & Petrum & cursum? Idem est in altero principio *dici de nullo*. Quid enim, si negas, omnem hominem esse lapidem, vt inde inferas Ioannem non esse lapidem, nisi probes Ioannem esse hominem, & consequenter, dum neges cursum de homine, cum quo identificas Ioannem, etiam negas cursum de Ioanne: quæ tam clara sunt, vt terminis explicatis nequeant negari. Dices, Si dico, *omnis homo currit*, inde sequitur, *ergo hic currit*, vel *aliquis currit*. Factor, sed quia subintelligitur ibi propositio alia, qua probetur *hic & aliquis* includi in *omni*, semper ergo tota forma ad illud principium reducitur.

Confirmatur Primò: In puris particularibus non habet locum illud *dici de omni*, & cetera, vt per se notum est; & habet locum perfecta forma arguendi, non minùs quàm in vniuersalibus; ergo vis syllogistica non ad *dici de omni*, sed ad illud, *qua sunt eadem vni tertio*, &c. debet reduci. Consequentia & maior sunt euidentes. Minor probatur in hoc syllogismo: *Petrus currit; sed aliquis homo est Petrus, ergo aliquis homo currit*, qui est in primâ figurâ, & tales possunt excogitari in 21 numeri syllogismi. Confirmatur Secundò: In syllogismo purè vniuersalibus etiam non habet locum *dici de omni*, quia ibi nihil infertur particulare, v. g. *omnis homo est animal rationale, omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal rationale*: ibi enim non fit descensus seu probatio ex eo quòd dicatur *de omni*, vt postea dicatur de hoc aut de illo, sed præcisè, quia *animal rationale*

le & risibile vniuntur cum *homine*, idèd inferuntur postea vnita inter se.

Dices, Quomodo ergo in diuinis non habet vim hæc argumentandi forma? non enim valet, *Deus est Pater, sed Filius est Deus, ergo Filius est Pater*. Primò respondeo, difficultatem esse communem: nam (vt paulò antea ostendi) in particularibus expositiuis vis syllogistica non fundatur in eo principio *dici de omni*. iam ergo oportet, vt tu respondeas, cur hæc sit bona argumentatio, *Petrus est Rex, sed hic est Petrus, ergo hic est Rex*; non autem illa, *Deus est Pater, sed Filius est Deus, ergo Filius est Pater*. neque enim potes confugere ad *dici de omni*. Secundò vrgeo hoc idem, quia etiam in diuinis videtur infringi principium tuum *dici de omni*; quia hoc vel significat, quidquid dicitur de subiecto, dici de omni identificato cum 22 subiecto; & tunc nò quidquid dicitur de Deo, dicitur de Filio, qui identificatur cum Deo; de Deo enim dicitur *est Pater*, & hoc non dicitur de Filio, ergo non habet locum ibi tuum principium. Imò si illud ita explicas, coincidis cum nostro, *qua sunt eadem cum vno subiecto, sunt eadem inter se*: vel significat illud principium, *quidquid dicitur de termino vniuersali, dici de particularibus*; & in hoc sensu ad argumentandum in diuinis, vbi nulla est vniuersalitas, non videtur habere locum pro vllâ re, & dum vis formam syllogisticam in mysterio Trinitatis infirmare, eam in omnibus aliis, vbi locum debet habere, infirmam omnino reddis, v. g. hæc ibi habet locum, *Deus est omnipotens, Pater est Deus, ergo Pater est omnipotens*. & tamen non habet magis locum *dici de omni*, quàm in illâ, *Deus est Pater*, quia in neutrà potest poni terminus *omnis Deus*. Vides ergo, tibi & mihi difficultatem esse communem. Huius responsionem remitto ad disputationem de Trinitate: vbi propter distinctionem virtutalem æquivalentem reali in ordine ad aliqua prædicata, quam pono inter *Deitatem & personalitates*, dixi, non habere locum eam vim syllogisticam, quæ debet intelligi de iis quæ sunt idem inter se realiter, & virtualiter. Hæc sufficiat iam tetigisse, sed & Disputatione v. Logicæ, à num. § 2. de hæc distinctione nobis sermo redibit.

SECTIO V.

De materiâ, formâ, & figurâ Syllogismi.

MATERIA syllogismi duplex est, alia remota, 23 vt termini, quibus efficiuntur propositiones: alia proxima, vt ipsæ propositiones, ex quibus immediatè syllogismus componitur. Forma syllogismi est coordinatio propositionum ipsarum. Figura est coordinatio & dispositio medij, quæ est triplex: prima, quando medium in maiori est subiectum, & in minori prædicatum, vt, *omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal*. Ecce 24 *homo*, qui est medium in hoc syllogismo, in maiori est subiectum; in minori verò prædicatum. Secunda figura est, in quâ medium in vtraque propositione est prædicatum, vt, *nullus lapis est animal, Petrus est animal, ergo Petrus non est lapis*. Tertia, quando medium in maiori & in minori est subiectum, vt, *omnis homo est animal, omnis homo est sensibilis, ergo aliquod animal*

mal est sensibile. Hic addi solet quarta figura, quæ dicitur *Galeni*, in quâ medium prædicatur in maiori, & in minori subiicitur, vt, *Petrus est homo, omnis homo est animal, ergo Petrus est animal.* Hæc figura in re non distinguitur à primâ, solum enim ab eâ differt in eo, quod prima habet pro maiori propositionem, quam hæc habet pro minori; & è contrario hæc pro maiori, quam prima pro minori. Ostendo autem, in intellectu non esse maiorem & minorem propositionem: quia esse maiorem vel minorem, est denominatio extrinseca, ex eo quod prius vel posterius producantur; in intellectu autem utraque propositio, quando infertur conclusio, simul tempore debent existere, ac proinde non est vna potius quam alia maior aut minor; ergo in intellectu non distinguitur quarta figura à primâ. Fortasse ob eam rationem omisâ est ab Aristotele, nec digna est tam longâ disputatione, ac de illâ nonnulli texunt. In qualibet ex his tribus figuris possunt multi effici syllogismi, idè inuenta sunt à Summulistis quatuor carmina, quibus omnes illi comprehendantur:

- 25 *Barbara, Celarent, Dary, Ferio, Baralipon, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisemorum, Cesare, Camestres, Fesmo, Baroco, Darapti, Felapton, Disamis, Darisi, Bocardo, Fersson.*

Pro quorum intelligentiâ obserua Primò, in his dictionibus solas esse quatuor vocales *a, e, i, o*: ex quibus *a*, significat propositionem vniuersalem affirmatiuam, vt, *omnis homo est animal*; *e*, vniuersalem negatiuam, vt, *nullus lapis est viuens*; *i*, particularem affirmatiuam, vt, *aliquis homo mu- netur*, *Petrus currit*; *o*, particularem negatiuam, vt, *aliquis homo non currit*, *Petrus non currit.* Obserua Secundo, in quauis dictione seorsim tantum esse tres vocales, quia tantum tres sunt propositiones in quolibet syllogismo; quod si aliqua dictiones habent quatuor aut plures vocales, vltimæ additæ sunt præcisè propter integritatem carminis; vt in *Baralipon* & in *Frisemorum*, in quibus redundant illæ vocales *on*, & *orum*. Prima ergo vocalis significat maiorem, secunda minorem, tertia conclusionem. Dictio autem constans tribus vocalibus *a*, vt *Barbara*, denotat syllogismum constantem tribus propositionibus vniuersalibus affirmatiuis, vt, *omnis homo est animal, omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal.* Dictio verò constans vnâ *a*, & duplici *i*, denotat primam propositionem debere esse vniuersalem affirmatiuam, secundam & tertiam particulares affirmatiuas, vt, *omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal.* Propositione seruata idem

26 intellige de ceteris aliis dictionibus. Obserua Tertio, ex his syllogismorum modis nouem primos, in primo & secundo carmine contentos, ad primam figuram pertinere, quatuor sequentes ad secundam, reliquos ad tertiam. Obserua Quarto, ex prædictis syllogismis aliquos concludere directè, indirectè aliquos. Illi directè concludunt, in quibus subiectum maioris est prædicatum in minori, vt, *omnis homo est animal, Petrus est homo*; & in consequenti ponitur pro subiecto subiectum minoris, vt si ex prædictis præmissis inferatur, *ergo Petrus est animal.* Quod si inferretur ex eisdem præmissis (vt potest) *ergo aliquod animal est Petrus*, concluderet indirectè. Et hæc est clarissima explicatio directæ illationis,

quam alij explicant per maiorem vniuersalitem prædicati in consequente contenti, hoc est, vt latius pateat prædicatum consequentis, quam subiectum. Sic, quia *animal* latius patet quam *Petrus*, idè *ergo Petrus est animal*, dicunt illi, est directæ illatio: si verò dicatur, *ergo aliquod animal est Petrus*, est indirectæ, quia aliquod animal latius patet quam *Petrus*. Facilius tamen id noscitur ex regulâ à me datâ, quia facilius dignoscitur quod fuerit subiectum minoris, vt idem ponatur in consequenti, quam qui sit terminus latius patens. Adde, in syllogismis particulatibus non habere locum eam maiorem vniuersalitem, habere tamen locum eam regulam. Si enim dicas hoc modo, *hic homo est Petrus, sed Rex est hic homo, ergo Rex est Petrus*, concludes directissimè, & tamen *Petrus*, qui est prædicatum in consequenti, est minus vniuersale quam *Rex*, 27 qui est subiectum; vel saltem non est vniuersalior, prout à te requirebatur, ergo tua regula non est vniuersalis. Et idem esset, si termini essent vniuersales, sed æquè late parentes: vt, *omnis homo est animal rationale, omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal rationale*, est conclusio directissima, & tamen non latius patet prædicatum consequentis, quam subiectum. Obserua Quintò, ex illis omnibus modis quatuor tantum esse perfectos, *Barbara, Celarent, Dary, & Ferio*, reliquos omnes imperfectos. Perfecti dicuntur, quia ita clarè dispositi sunt, vt statim appareat bonitas consequentiæ, imperfecti verò qui obscurius inferunt conclusionem, ideoque ad perfectos reducendi sunt, vt Sectione sequenti videbimus.

SECTIO VI.

De Reductione Syllogismorum.

SYLOGISMI imperfecti reducunt ad perfectos, vt eorum vis clariùs innotescat. Hæc reductio non multum necessaria, raro utilis, aliquando fortè in scriptis conducet pro conuincendis ingenis tenacibus, quæ nisi clarissimè intueantur bonitatem consequentiæ, ei assentire refugiant. Eam ego trado, magis consuetudini cedens, quam vtilitatem agnoscens: te ipsum testem appello.

Reductio duplex est, alia *per ostensionem*, per impossibile alia. Hæc difficilior, illa clarior. Prius faciliorem, posterius difficiliorem explicabo. Reductio *per ostensionem* est, quando vel per transmutationem maioris in minorem, aut è contrario, vel per conuersionem alicuius propositionis, syllogismus imperfectus in perfectum conuertitur. Pro quo aduerte, quatuor modos perfectos habere quatuor consonantes initiales, à quibus etiam incipiunt ceteri modi imperfecti. Quilibet ergo ex imperfectis debet reduci ad perfectum incipientem ab eadem consonante, à quâ ipse reducitur, v. g. *Baralipon, Bocardo, & Baroco*, debent reduci ad *Barbara, Celantes, Cesare, Camestres* ad *Celarent*. De aliis idem, proportionem seruata.

Aduerte secundo, intra quamlibet dictionem esse quatuor alias consonantes, *s, p, m, c*: ex quibus *s*, significat propositionem sibi antecedentem conuertendam simpliciter, id est, mutato prædicato in subiectum, & subiecto in prædicatum,

tum, seruata earum quantitate. Hoc modo reducitur *Cesare* ad *Celarent*, v. g. *nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis*. Ecce in *Cesare* littera *c*, denotat reducendum hunc syllogismum ad *Celarent*, littera *s*, quæ est post *e*, in *Cesare*, denotat eam propositionem vniuersalem negatiuam conuertendam simpliciter per mutationem prædicati in subiectum, & è contrario, hoc modo, *nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis*. Ecce hic est syllogismus perfectus in *Celarent*. Littera *p*, significat propositionem, quæ ipsam antecedit, conuertendam esse per accidens, id est, mutato subiecto in prædicatum, & prædicato in subiectum, mutata etiam quantitate vniuersali in particulari, vel particulari in vniuersalem, v. g. *Felapton* debet reduci ad *Ferio*, hoc modo, *nullum animal est lapis, omne animal est sensibile, ergo aliquod sensibile non est lapis*. Hic est in *Felapton*: quia verò post *a*, sequitur inmediate *p*, vt reducatur ad *Ferio*, illa propositio vniuersalis affirmatiua debet conueri per accidens, hoc modo; *aliquod sensibile est animal*, & sic iam continetur in *Ferio*, qui debet constare vniuersali negatiua, particulari affirmatiua, & particulari negatiua, hoc modo, *nullum animal est lapis, aliquod sensibile est animal, ergo aliquod sensibile non est lapis*. Tertia littera *m*, significat, maiorem & minorem esse transmutandas, ita vt maior fiat minor, & minor maior: sed quia cum *m*, semper ferè coniungitur, denotat, eam propositionem quæ est immediate antea, conuertendam esse simpliciter: quòd si etiam in eadem dictione fuerit *p*, propositio illa antecedens conuertenda est per accidens, vt in *Fapefmo*, in quo sunt omnes tres consonantes *p*, *s*, & *m*, & vt reducatur ad *Ferio*, debet in primis maior fieri minor, & è contrario; item prima propositio debet conueri per accidens, secunda simpliciter, hoc modo, *omnis homo est animal, nullus lapis est homo, ergo aliquod animal non est lapis*. Prima propositio, *omnis homo est animal*, conuertitur per accidens, hoc modo, *aliquod animal est homo*; secunda, *nullus lapis est homo*, conuertitur simpliciter, *nullus homo est lapis*, & hæc ponitur pro maiori, illa pro minori, *nullus homo est lapis, aliquod animal est homo*, & inde inferitur, *ergo aliquod animal non est lapis*. Littera *c*, denotat, dictionem illam, in qua reperitur, non posse reduci per ostensionem, vt *Bocardo* & *Baroco*.

Alter modus reductionis est per impossibile, quia ita reducitur imperfectus ad perfectum, vt qui imperfectum negauit, cogatur admittere duo contradictoria, vel duo contraria simul vera. Pro hac reductione obserua Primò has tres dictiones, *nesciebatis*, *odiebant*, *letaveromanis*. Prima dictio, scilicet *nesciebatis*, habet quinque vocales suo ordine correspondentes quinque modis imperfectis primæ figuræ. Secunda dictio, scilicet *odiebant*, habet quatuor vocales, significantes etiam suo ordine quatuor modos secundæ figuræ. Tertia dictio, *letaveromanis*, habet sex vocales pro sex modis tertiæ figuræ. Obserua Secundò, in his dictionibus solum esse quatuor vocales distinctas, *a*, *e*, *i*, *o*, pro quatuor modis perfectis; *a*, pro *Barbara*, *e* pro *Celarent*, *i* pro *Dary*, *o* pro *Ferio*. *A* ergo denotat, syllogismum à se significatum reducendum ad *Barbara*, in quacumque dictione sit; *e* ad *Celarent*, &c. Vnde quia in

nesciebatis, *i*, significat *Celantes*, qui est secundus ex imperfectis primæ figuræ, denotat, illum syllogismum reducendum ad *Dary*. Excipitur tamen ipsum *Celantes*, qui reducitur quidem ad *Dary*, diuerso tamen modo à ceteris primæ figuræ, vt statim dicam; ceteri autem reducendi sunt hoc modo:

Assumatur contradictorium propositionis negatæ, & ponatur pro maiori, maior verò primi syllogismi pro minori, & sic inferatur contrarium minoris prius admissæ, v. g. *omne animal est sensibile, omnis homo est animal, ergo aliquod sensibile est homo*. Hic est in *Baralipon*, & significatur per primum *e*, *nesciebatis*, vnde debet reduci ad *Celarent*: & quia conclusio negata erat hæc, *ergo aliquod sensibile est homo*, contradictorium huius, scilicet *nullum sensibile est homo*, debet poni pro maiori, pro minori verò, maior primi syllogismi, scilicet, *omne animal est sensibile*, pro conclusione verò contrarium minoris antea concessæ, quæ erat, *omnis homo est animal*: contrarium autem est, *nullus homo est animal*, hoc modo, *nullum sensibile est homo, omne animal est sensibile, ergo nullum animal est homo*. Ecce syllogismus perfectus in *Celarent*, quo cogitur respondens admittere si mul, *omnem hominem esse animal*, quod prius concesserat, & *nullum hominem esse animal*, quod postea cogitur fateri per syllogismum clarum in *Celarent*.

Celantes reducitur per impossibile ad *Dary* hoc modo, vt loco maioris ponatur prima minor, & pro minori contradictorium conclusionis negatæ, pro conclusione verò contradictorium primæ maioris, v. g. *nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus lapis est homo*. Minor est hæc, *omnis homo est animal*, hanc pone pro maiori. Conclusio erat, *ergo nullus lapis est homo*. Contradictorium est, *aliquis lapis est homo*, quam pone pro minori. Prima maior fuerat, *nullus lapis est animal*, eius autem contradictorium, scilicet *aliquis lapis est animal*, debet inferri hoc modo, *omnis homo est animal, aliquis lapis est homo, ergo aliquis lapis est animal*. Ecce, tenetur concedere contradictorium propositionis concessæ in maiori, scilicet, *aliquem lapidem esse animal*, cum in maiori concessisset *nullum lapidem esse animal*.

Modi secundæ figuræ debent reduci hoc modo, vt retentâ antiquâ maiori, contradictorium consequentis negati ponatur loco minoris, & in consequenti inferatur contradictorium minoris antea concessæ; vt *Cesare*, qui est primus secundæ figuræ, significatus per *o*, dictionis *odiebant*, reducitur ad *Ferio*, v. g. *nullum animal est Angelus, omnes Throni sunt Angeli, ergo nullus Thronus est animal*. Prima maior erat, *nullum animale est Angelus*, quæ debet manere. Conclusio negata erat, *ergo nullus Thronus est animal*. Huius contradictorium est, *aliquis Thronus est animal*, quæ debet poni pro minori. Minor verò concessa erat, *omnis Thronus est Angelus*, cuius contradictorium, scilicet *aliquis Thronus non est Angelus*, debet inferri pro conclusione hoc modo, *nullum animal est Angelus, aliquis Thronus est animal, ergo aliquis Thronus non est Angelus*, qui syllogismus est in *Ferio*.

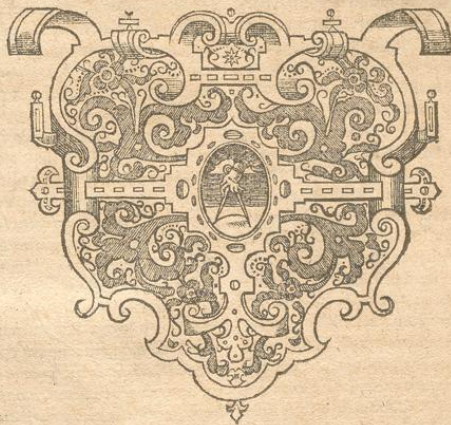
Denique modi tertiæ figuræ reducuntur sicut præcedentes, cum hoc discrimine, quòd in præcedenti

cedentibus contradictorium conclusionis negatæ ponitur pro minori, retentâ maiore, ut dictum est: in his verò retinetur eadem minor, & loco maioris ponitur contradictorium consequentis negati, & infertur contradictorium primæ maioris, v. g. *omnis homo est animal, aliquis homo est albus, ergo aliquod album est animal.* Contradictorium huius conclusionis est, *nullum album est animal*: hanc pone pro maiori cum primâ minori, quæ erat, *aliquis homo est albus*; & infer pro conclusione contradictorium primæ minoris, hoc modo, *nullum album est animal, aliquis homo est albus, ergo aliquis homo non est animal*, qui syllogismus est in *Ferio*, cum primus esset in *Dansî*.

34 Ab hac regulâ excipitur *Felapton*, qui ad *Barbara* hoc modo reducitur, *nullum animal est lapis, omne animal est sensibile, ergo aliquid sensibile non est lapis*: cuius conclusionis contradictorium,

scilicet *omne sensibile est lapis*, ponitur pro maiori cum primâ minori, scilicet, *omne animal est sensibile*; pro conclusione verò infertur, non contradictorium primæ maioris, ut in aliis quinque, sed contrarium eius primæ maioris, scilicet, *ergo omne animal est lapis*, hoc modo, *omne sensibile est lapis, omne animal est sensibile, ergo omne animal est lapis*, qui syllogismus est in *Barbara*.

Video, tibi tot propositionum conuersionibus inuerti caput; tot vocalium & consonantium repetitione, comparatione, intellectum & memoriam inutiliter opprimi, ut vel inde, quàm hæ reductiones sint inutiles, (ut initio Summularum obseruavi) facile aduertat, licet à nonnullis Summulistis valde deprædicentur, & fustilimè tradantur. Cessio ergo, ad solidas & serias Logicæ quæstiones Deo fauente, simul gradum faciamus.

LIBER

Bro Collegio Paderbornensi